

- Leshchuk, N.O., Savych, Zh.V., Holotsvan, O.A., Syvokhop, Ya. M. (2014). *Stateve vykhovannia i reproduktyvne zdorovia pidlitkiv ta molodi : navch. posib.* Kyiv, 2014.
- Lytovchenko, O. V. (2013). *Prychyny i spetsyfika vidkhylen u sotsialnomu rozvytku i povedynsi pidlitkiv, starshoklasnykiv.* [El. resurs]. Rezh. dostupu http://lib.iitta.gov.ua/4278/1/Tmpvd_2013_17%281%29_47.pdf
- Oleinyk, N., Savynska A. (2017). *Osnovni prychny formuvannia deviantnoi povedinky u pidlitkovomu vitsi.* [El. resurs]. Rezh. dostupu <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/6476/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%203%20%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
- Panychok, T. Ya. (2016) *Stateve vykhovannia yak aktualna sotsio-pedahohichna problema v Nimechchyni na suchasnomu etapi* *Mezhdunarodnyi nauchnyi zhurnal*, 10 (20), 1 t., 79-84.

PILIPENKO S.

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

PILIPENKO V.

Poltava College of Oil and Gas of Poltava National Technical University named after Yuri Kondratyuk, Ukraine

PROBLEMS OF STATE HEALTH OF ADOLESCENTS IN THE MODERN EDUCATION AGENCY

The article analyzes the causes and forms of deviations in the sexual behavior of adolescents in modern Ukraine. The means of preventing these abnormalities based on personal, axiological, and environmental approaches are considered. Attention is drawn to the issues of tolerance in the field of sexual life and the risks associated with early deviations in sexual relations are stipulated.

It is emphasized that knowledge of deviant forms of moral and sexual behavior is important in the organization and successful implementation of correctional influences, social and psychotherapeutic rehabilitation, as well as preventive measures. In this case, the educational role of the teacher should not be limited to simple information, warning or, moreover, intimidation of adolescents by negative consequences of violation of normative sexual behavior. His task is to help the child develop constructive principles of their own organization of life, to ensure that complex situations do not lead to deep psycho-emotional crises, in advance to make awareness of the ability to reasonably manage their lives.

Key words: *teenager, sexual behavior, culture of sexual behavior, sexual education, sexual relations, sexual deviations*

Стаття надійшла до редакції 16.10. 2018 р.

УДК 378.091.3:91

ЮЛІЯ ПОЛОГОВСЬКА

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

**КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ
ПРОФОРІЕНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ**

Стаття присвячена проблемі формування профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії в умовах профільного навчання. Розкрито структуру профорієнтаційної компетентності майбутніх фахівців. На основі аналізу компонентної структури досліджуваної компетентності виділено мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, емоційно-вольовий та оціночно-рефлексивний критерії її сформованості. На основі аналізу критеріального апарату виділено 4 рівні сформованості профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії – високий, середній, низький, початковий.

Ключові слова: профорієнтаційна компетентність, компоненти профорієнтаційної компетентності, діагностика, критерій, показник, рівень сформованості

Постановка проблеми. Для створення ефективної системи підготовки майбутніх вчителів географії до професійної діяльності в умовах профільного навчання, де роль педагога змінюється з носія «об'єктивних знань» для учнів в організатора їх самостійної роботи та консультанта, який забезпечуватиме варіативність, особистісну та практичну орієнтацію освітнього процесу, оптимізацію професійного самовизначення учнівської молоді, формування компетентних фахівців, важливим є діагностика прогресу такого розвитку, моніторинг рівнів сформованості компонентів профорієнтаційної компетентності. Сутність педагогічної діагностики профорієнтаційної компетентності полягає у вивченні результативності освітнього процесу на підставі змін в її рівнях розвитку. Аналіз показників, критеріїв, рівнів сформованості досліджуваної компетентності дасть змогу визначити стан та передбачити динаміку її формування, а за

умови відхилення критеріального апарату від визначених норм коригувати процес навчання з метою підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема визначення критеріїв та показників рівнів готовності студентів до професійної діяльності висвітлюються у працях Н. Безгодової, Н. Бібік, В. Веденського, Т. Гороховської, М. Лісового. Питання діагностики рівня сформованості готовності до профорієнтаційної діяльності та безпосередньо профорієнтаційної компетентності розглядаються в науково-методичних доробках Т. Борисової, Ж. Завітренко, В. Зінченко, Л. Курочкіної, О. Негриводи, Х. Процко, Н. Пономарьової, О. Пшеничнова, Б. Утегенова, В. Харламенко, М. Чумака, І. Чорної та інших. Незважаючи на широке відображення в спеціальній літературі, питання підготовки вчителів-предметників до профорієнтаційної діяльності, формування у них профорієнтаційної компетентності та визначення критеріїв, показників і рівнів її сформованості є актуальним.

Мета статті – на основі аналізу структурних та функціональних складових профорієнтаційної компетентності визначити та обґрунтувати критерії й рівні її сформованості у майбутніх вчителів географії.

Виклад основного матеріалу. Профорієнтаційна компетентність становить інтегративну систему умінь майбутніх учителів реалізовувати професійні функції у процесі профорієнтаційної роботи, враховуючи різні освітні потреби учнів, забезпечуючи обґрунтоване спрямування професійного самовизначення, та створювати умови для його здійснення (Харламенко, 2014).

У структурі профорієнтаційної компетентності вчені виділяють когнітивний, мотиваційно-ціннісний, операційно-діяльнісний та оціночно-рефлексивний компоненти, які спрямовані на формування відповідного її рівня.

Мотиваційно-ціннісний компонент пов'язаний зі здатністю розуміти специфіку своєї професії та її спрямованість, свої професійні функції, спрямовувати дії на якісний результат від професійної діяльності. Когнітивний компонент включає систему теоретико-методологічних знань, необхідних для здійснення профорієнтаційної діяльності, які об'єктивно закладені у навчальній та позанавчальній роботі вчителя географії. Операційно-діяльнісний компонент передбачає формування вмінь реалізовувати професійні знання в типових і нестандартних ситуаціях профорієнтаційної діяльності. Емоційно-вольовий компонент полягає у формуванні позиції забезпечення емоційного особистісного розвитку педагога та формує вміння майбутнього вчителя будувати власну програму професійної діяльності, виявляється через його важливі професійні якості для ефективної профорієнтаційної діяльності – самоконтроль, вміння керувати емоціями, діями в різних педагогічних ситуаціях. Оціночно-рефлексивний компонент відображає здатність до рефлексії та саморефлексії, тобто змогу оцінити успіхи та виявити недоліки своєї діяльності і передбачити шляхи її оптимізації з оперттям на сильні сторони особистості у різних видах профорієнтаційної роботи під час навчання.

Реалізація концептуальних засад профорієнтаційної підготовки майбутніх вчителів ґрунтується на модульному принципі побудови освітньо-професійної програми, що інтегрує предметну структуру змісту професійної освіти та діяльнісні аспекти майбутньої професії. Технологія формування профорієнтаційної компетентності включає в себе три етапи, кожен з яких є завершеним циклом становлення профорієнтаційної компетентності: інформаційно-орієнтований, квазіпрофесійний та діяльнісний. Реалізація цільової домінанти на кожному з перерахованих етапів передбачає застосування оптимально поєднаних методів, засобів, форм, технологій навчання та видів діяльності студента, що в результаті сприяють формуванню цілісної, внутрішньо мотивованої готовності студентів до профорієнтаційної діяльності (Зінченко, Харламенко, 2010).

У зв'язку з цим виникає необхідність діагностування сформованості профорієнтаційної компетентності на кожному з етапів. Адже в процесі педагогічної діагностики завдяки чіткій змодельованій системі критеріїв аналізуються вже сформовані системи знань і вмінь, які в разі необхідності корегуються і, як результат, мінімізуються дидактичні прорахунки у процесі підготовки студентів до профорієнтаційної діяльності.

Для діагностування сформованості профорієнтаційної компетентності використовують критерії та рівні. Словник української мови визначає «критерій» як підставу для оцінки, визначення або класифікації чогось, мірило; а «рівень» – як ступінь якості, величину тощо, досягнуті в чому-небудь. В енциклопедії освіти зазначено, що критерії і показники якості навчальної діяльності – це сукупність ознак, на основі яких здійснюється оцінювання умов, процесу та результату навчальної діяльності, що відповідають поставленим цілям (Кремень, 2008). Отже, під критеріями профорієнтаційної компетентності майбутнього вчителя слід розуміти сукупність сформованих здатностей, які забезпечать результативність освітнього процесу в контексті профорієнтаційної діяльності.

Вибір критеріїв для ефективної педагогічної діагностики професійної компетентності вчителя є одним з найбільш важливих і складних процесів, що визначається практичними інтересами, які полягають у досягненні компетентної та максимально результативної діяльності для педагога. Розглядаючи структуру профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії як єдність мотиваційного, когнітивного, операційно-діяльнісного, емоційно-вольового та оціночно-рефлексивного компонентів, ми для оцінки ступеня її сформованості обрали наведені компоненти у якості критеріїв, які дадуть змогу у комплексі оцінити готовність майбутніх фахівців до профорієнтаційної роботи.

Кожен критерій має свою систему показників, які вказують на його сформованість. Мотиваційно-ціннісний критерій вказує на рівень сформованості мотивації до професійної та профорієнтаційної діяльності. Він включає такі показники: сформованість провідних мотивів, профорієнтаційна спрямованість, усвідомлення значущості своєї діяльності, ціннісна орієнтація на розв'язання профорієнтаційних проблем, мотивація досягнення успіху в їх вирішенні, емоційне задоволення від профорієнтаційної роботи, керування в профорієнтаційній діяльності професійними інтересами учнів, прагнення до підвищення професійної компетентності, самовдосконалення та саморозвитку тощо (Пономарьова, 2017; Чумак, 2013).

Когнітивний критерій характеризує рівень засвоєння майбутніми вчителями географії психолого-педагогічних, спеціальних і методичних профорієнтаційних знань, необхідних для ефектвної реалізації основних аспектів профорієнтаційної діяльності. Сформованість компонента визначається такими показниками, як: інтегрована система знань щодо змісту та сутності профорієнтаційної діяльності, розуміння її цілей та завдань, володіння системою знань, необхідних для ефективного виконання завдань профорієнтаційної роботи, обізнаність із системою методів її практичного втілення та сучасних профорієнтаційних технологій, застосування яких сприяє успішному соціально-професійному самовизначенню учнівської молоді з урахуванням їх майбутньої конкурентоспроможності (Жихорська, 2015; Чумак, 2013).

Операційно-діяльнісний критерій передбачає готовність і здатність до розв'язання типових і нестандартних ситуацій профорієнтаційної діяльності через особистісно-професійну інтерпретацію професійних знань (психолого-педагогічних, спеціальних та методичних профорієнтаційних), виконання професійних функцій (прогностичної, діагностичної, організаторської, комунікативної, рефлексивної) в процесі профорієнтаційної роботи. Показниками критерію є сформованість профорієнтаційних умінь (гностичних, проектувальних, конструктивних, комунікативних, андроганічних, діагностичних та організаційних), володіння методами, технологіями розв'язання профорієнтаційних завдань, уміння здійснювати самоконтроль, самоаналіз й самооцінку результатів професійної діяльності (Бородієнко, 2017; Жихорська, 2015).

Емоційно-вольовий критерій характеризується сформованістю професійно-особистісних якостей, які впливають на результат професійної діяльності, визначають індивідуальний стиль педагога та включає в себе такі показники: уміння формувати емоційну стійкість та гнучкість, визначати мету, складати план профорієнтаційної роботи для учнів та долати перешкоди на шляху її досягнення, почуття відповідальності за кінцевий результат у профорієнтаційній діяльності (Денисова, 2013).

Сутність оціночно-рефлексивного критерію виявляється в умінні свідомо контролювати результати своєї діяльності і рівень власного розвитку та особистих досягнень. Показниками критерію виступають: усвідомлення себе не лише у якості носія «об'єктивних знань» для учнів, а й – координатора та консультанта з професійної орієнтації, сприйняття професійно-ціннісних орієнтацій школярів вміня оцінювати і аналізувати професійну діяльність (самодіагностика) в контексті профорієнтаційної роботи, здатність коригувати власні недоліки, прагнення до професійного розвитку, самовдосконалення, здатність до рефлексії та саморефлексії (Денисова, 2013; Жихорська, 2015; Чумак, 2013).

Ступінь розвитку показника критерію характеризує рівень. У психолого-педагогічній літературі виділяють різну кількість рівнів сформованості професійних умінь – від трьох і більше, залежно від того, скільки критеріїв визначив автор та на якому рівні розглядає готовність майбутніх педагогів до діяльності – структурному, функціональному чи особистісному (Зінченко, Харламенко, 2010). Проаналізувавши праці науковців, які досліджували готовність майбутніх учителів до профорієнтаційної діяльності (Ж. Завітренко, Л. Курочкіна, О. Негривода, Н. Пономарьова, М. Чумак, Є. Чорна), рівні сформованості профорієнтаційної компетентності (В. Зінченко, Х. Процко, В. Харламенко), було виділено 4 рівні – високий, середній, низький, початковий.

Початковий рівень – характеризується відсутністю профорієнтаційних умінь, інтуїтивним здійсненням профорієнтаційної діяльності в умовах профільного навчання. Педагогічні факти, явища, ситуації сприймаються на емоційному рівні (Чумак, 2013).

Низький рівень – характеризується низьким рівнем вмотивованості до професійної діяльності, сформованістю окремих профорієнтаційних умінь (організація, планування, контроль), шаблонністю виконання типових завдань. Профорієнтаційна свідомість і профорієнтаційна позиція нестійкі. Притаманне мінімальне бажання до творчої активності, професійного вдосконалення, рефлексії (Зінченко, Харламенко, 2010; Чумак, 2013).

Середній рівень – характеризується наявністю в майбутніх вчителів географії достатніх гностичних, проектувальних, конструктивних, комунікативних та організаційних умінь і навичок для організації профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання, досить успішним виконанням основних профорієнтаційних дій, сформованістю профорієнтаційної свідомості та профорієнтаційної позиції. Самоаналіз і самоконтроль здійснюється систематично, але не завжди його результати можуть бути адекватно інтерпретовані. Рефлексія власної профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання розвинена (Чумак, 2013).

Високий рівень – характеризується наявністю сформованих досконалих гностичних, проектувальних, конструктивних, комунікативних, андроганічних та організаційних умінь та навичок організації профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання; індивідуально-смысловим наповненням

професійної діяльності, прагненням здійснювати профорієнтаційну діяльність в умовах профілізації навчання на якісно новому рівні із застосуванням сучасних профорієнтаційних технологій, на основі власних моделей, вільним володінням профорієнтаційними технологіями в умовах профільного навчання, здатністю та готовністю до постійного професійного розвитку та самовдосконалення, адекватного самоаналізу, рефлексії (Денисова, 2013; Чумак, 2013).

Слід зазначити, що виділені рівні процесу формування профорієнтаційної компетентності досить умовні, саме тому, ґрунтуючись на праці В. Зінченко, В. Харламенко, в межах високого рівня можна виділити ще й достатній.

Системний підхід до аналізу особливостей формування профорієнтаційної компетентності вказує на те, що показники її сформованості (критерії та рівні) не можна розглядати як ізольовані, самодостатні елементи, адже вони виступають складовими цілісної структури певної компетентності (Таблиця 1).

Таблиця 1

Критерії та рівні сформованості профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії в умовах профільного навчання

Критерій	Рівень та рівневі показники	Компонент
Мотиваційно-ціннісний	Початковий. Профорієнтаційні мотиви не усвідомлені. Інтерес до профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів в умовах профільного навчання відсутній. Профорієнтаційна свідомість і профорієнтаційна позиція не сформовані. Притаманне індіферентне відношення як до професійної діяльності в цілому, так і профорієнтаційної, до формування нового рівня профорієнтаційних знань і умінь.	Мотиваційно-ціннісний
	Низький. Профорієнтаційні мотиви усвідомлені, але з невисоким рівнем спонукальної сили. Інтерес до профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів в умовах профільного навчання формальний. Мало зважає на їх професійні інтереси. Профорієнтаційна свідомість і профорієнтаційна позиція нестійкі.	
	Середній. Стійкий інтерес до профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів в умовах профільного навчання. Профорієнтаційна свідомість і профорієнтаційна позиція сформовані.	
	Високий. Передбачає стійке, позитивне ставлення до профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання. Притаманна потреба у профорієнтаційній роботі з учнями. На основі ціннісних пріоритетів професійного самовизначення учнів визначає специфіку профорієнтаційної роботи.	
Когнітивний	Початковий. Відсутні знання теоретичних положень профорієнтаційної діяльності, ключових принципів профорієнтаційної роботи з школярами в умовах профільного навчання, форм, методів і засобів її організації та проведення.	Когнітивний
	Низький. Знання поверхневі, нестійкі та безсистемні. Притаманне байдуже ставлення до сприйняття нової інформації, самовдосконалення та саморозвитку.	
	Середній. Знання теорії професійної орієнтації, закономірностей, принципів, методів і форм необхідних для здійснення профорієнтаційної роботи на уроках географії в умовах профільного навчання достатні та усвідомлені. Наявне прагнення до засвоєння нових знань, розуміння їхнього значення у професійній діяльності.	
	Високий. Знання сформовані в обсязі достатньому для формування і впровадження власної моделі профорієнтаційної діяльності, усвідомлені та системні, сформована особиста профорієнтаційна позиція.	
Операційно-діяльнісний	Початковий. Активність у застосуванні профорієнтаційних знань незначна. Профорієнтаційні вміння не сформовані. Не володіють методикою профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання, намагаються інтуїтивно здійснювати профорієнтаційні дії.	Операційно-діяльнісний
	Низький. Система профорієнтаційних вмінь сформована частково, спостерігається недостатня розвиненість аналітичних умінь. Не в повній мірі володіють методикою профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання, діють за алгоритмом. Здатні до самостійного використання профорієнтаційних засобів.	

	<p>Середній. Сформована стійка система вміння. Володіють методикою профорієнтаційної роботи в умовах профілізації навчання. Здатні до успішного розв'язання профорієнтаційних завдань, технологічної організації профорієнтаційного процесу в умовах профільного навчання. Здатні до самостійної модифікації профорієнтаційних засобів.</p> <p>Високий. Сформовані глибокі та міцні знання, які утворюють цілісну систему умінь. Творче володіння методиками профорієнтаційної роботи. Притаманне прагнення до створення власних методик проведення профорієнтаційної роботи, здатні до самостійного конструювання та модифікації профорієнтаційних засобів, впровадження в профорієнтаційний процес прогресивних технологій.</p>		
Емоційно-вольовий	<p>Початковий. Студент не може керувати своїми емоціями, налаштуватися на роботу, відчуває труднощі у спілкуванні, потребує допомоги, контролю й морального стимулювання, пошукова активність проявляється через зацікавленість, яка носить нестійкий, ситуативний характер.</p> <p>Низький. Студент може керувати своїми почуттями й емоціями, повільно включається в роботу, слабо сформована ініціативність, не прагне долати труднощі. Важко визначити як найближчі, так і перспективні цілі профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання та шляхи їх досягнення.</p> <p>Середній. Судження про себе як майбутнього фахівця поверхневі. Ставить найближчі й може формулювати перспективні цілі профорієнтаційної роботи та передбачає шляхи їх досягнення.</p> <p>Високий. Ідентифікація себе як майбутнього фахівця. Розвинені інтуїція, цілеспрямованість, упевненість в собі, емоційне задоволення від успіху в профорієнтаційній роботі. Організуючи профорієнтаційну діяльність знає про її варіативність, аргументовано визначає найбільш правильне для даної ситуації рішення. Успішно долає труднощі.</p>	Емоційно-вольовий	
	<p>Початковий. Здатність до рефлексії та саморефлексії власної профорієнтаційної роботи в умовах профілізації не сформована. Адекватно оцінити та проаналізувати свої профорієнтаційні дії не можуть.</p> <p>Низький Самоконтроль здійснюється ситуативно. Виявляється потреба в рефлексії власної профорієнтаційної роботи в умовах профілізації навчання. Самооцінка студентом власної профорієнтаційної діяльності неадекватна (завищена або занижена).</p> <p>Середній. Присутні самоаналіз і самоконтроль профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання. Рефлексія власної профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання розвинена. Рівень саморефлексії збалансований.</p> <p>Високий. Самоконтроль повністю сформований. Самооцінка власної профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання адекватна. Здатність до рефлексії та саморефлексії в умовах профільного навчання повністю сформована.</p>		Оціночно-рефлексивний

Для діагностики стану сформованості профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії було обрано студентів II курсу освітнього рівня «магістр» спеціальності «Географія» денної та заочної форм навчання НПУ імені М.П. Драгоманова (54 особи). Питання анкети були спрямовані на визначення рівня володіння профільним матеріалом, сформованості профорієнтаційних умінь та розвитку компонентів профорієнтаційної компетентності. У результаті проведеного дослідження були виділено три рівні сформованості профорієнтаційної компетентності – високий, середній та низький.

Початковий рівень не був діагностований у жодного з респондентів, адже, цей «рівневий бар'єр» у системі професійної підготовки левова частка студентів долає на 3 – 4 курсах навчання після вивчення дисциплін з циклу психолого-педагогічної підготовки («Педагогіки», «Загальної психології з практикумом», «Вікової та педагогічної психології», «Методики навчання географії»), проходження пропедевтичної, виробничої та переддипломної практик. Високий рівень сформованості профорієнтаційної компетентності має 28,5 % студентів, середній – 48,5 %, низький – 23%.

Аналіз наведених показників свідчить про те, що не всі студенти випускних курсів оволодівають уміньми свідомо планувати й організувати профорієнтаційну діяльність, тобто оволодівають уміньми середнього рівня. Крім того, слід зазначити, що високий рівень сформованості згаданої компетентності мають студенти, які безпосередньо працюють у школі і на практиці займаються профорієнтаційною роботою. Щодо компонентної структури цієї компетентності, то найбільш сформованими у майбутніх вчителів географії виявилися мотиваційно-ціннісний (високий рівень у 32,4%, середній – у 49,1%, низький – у 18,5 % студентів) та оціночно-рефлексивний компонент (високий рівень у 29,2 %, середній – у 48,6 %, низький – у 22,2 % студентів). Це свідчить про те, що у студентів сформовані вмотивованість до професійної, профорієнтаційної діяльності в умовах профільного навчання, здатність до рефлексії та

саморефлексії, вони критично оцінюють власні особистісні й професійні якості в процесі профорієнтаційної роботи і усвідомлюють потребу в удосконаленні рівня своєї підготовки.

Менш сформованими у респондентів виявилися операційно-діяльнісний (високий рівень у 24,3 %, середній – у 37,2 %, низький – у 38 % студентів) та когнітивний компонент (високий рівень у 26,6 %, середній – у 38,5 %, низький – у 34,9 % студентів).

Висновки. У професійній підготовці майбутнього вчителя важливим є визначення ступеня її результативності шляхом педагогічної діагностики, в процесі якої вивчаються передумови, умови й результати освітнього процесу з метою його оптимізації. Визначені критерії, показники та рівні забезпечують можливість оцінити сформованість профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії в умовах профільного навчання, що є перспективою наших подальших досліджень з метою підвищення ефективності професійної підготовки педагогічних кадрів у системі вищої педагогічної освіти.

Список використаних джерел

- Антонюк, Л. В. (2012). *Критерії та рівні готовності майбутнього вчителя до навчально-дослідницької діяльності* [Електронний ресурс] Режим доступу file:///C:/Users/Admin/Downloads/NiO_2012_8_3%20(2).pdf
- Білецька, Г. А. (2014). *Критерії, показники й рівні сформованості природничо-наукової компетентності* [Електронний ресурс]. Режим доступу http://pedagogicaljournal.luguniv.edu.ua/archive/2014/N2/articles/3/Biletska_ua.pdf
- Бородієнко, О. (2017). *Критерії, показники, рівні сформованості професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку* [Електронний ресурс] Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/707868/1/Стаття20Бородієнко%201.pdf>
- Денисова, С. П. (2013). *Компоненти формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах педагогічного коледжу* [Електронний ресурс]. Режим доступу http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=969
- Енциклопедія освіти* (2008). Акад. пед. наук України; Кремень, В. Г. (гол. ред.). – К: Юрінком Інтер.
- Жихорська, О. (2015). *Критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу* [Електронний ресурс]. Режим доступу http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/zykhorska_o_criteria_indicators_and_levels_of_formed_of_professional_competence_of_support_staff_of_higher_education_institutions.pdf
- Зінченко В. П., Харламенко В. Б. [та ін.] (2010). *Формування профорієнтаційної компетентності педагога: теорія і практика: монографія*. Глухів: РВВ ГНПУ імені ім. О. Довженка.
- Пономарьова, Н. О. (2017). Готовність вчителя інформатики до профорієнтаційної роботи на IT-спеціальності як педагогічна проблема. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Т. 59, вип. 3, 168-178.
- Харламенко, В. Б. (2014) *Діагностика сформованості профорієнтаційної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання* [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://visn_ped.gnpu.edu.ua/Visnik%2014.pdf
- Чумак, М. Є. (2013). *Підготовка майбутніх учителів фізики до профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітньої школи в умовах профілізації навчання*. (Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Переяслав –Хмельницький.

References

- Antoniuk, L.V. (2012). *Kryterii ta rivni hotovnosti maibutnoho vchytelia do navchalno-doslidnytskoi diialnosti* [Criteria and readiness levels of the future teacher for teaching and research activities]. Retrieved from file:///C:/Users/Admin/Downloads/ NiO_2012_8_3%20(2).pdf [in Ukrainian]
- Biletska, H.A. (2014). *Kryterii, pokaznyky y rivni sformovanosti pryrodnycho-naukovoi kompetentnosti* [Criteria, Indicators, and Levels of Natural Science Competence of Prospective Ecologists]. Retrieved from http://pedagogicaljournal.luguniv.edu.ua/archive/2014/N2/articles/3/Biletska_ua.pdf [in Ukrainian]
- Borodienko, O. (2017). *Kryterii, pokaznyky, rivni sformovanosti profesiinoi kompetentnosti kerivnykiv strukturnykh pidrozdiliv pidpriemstv sfery zviazku* [Criteria, indicators, levels of development of professional competence of heads of departments in communication companies]. Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/707868/1/Стаття20Бородієнко%201.pdf> [in Ukrainian]
- Denysova, S.P. (2013). *Komponenty formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly v umovakh pedahohichnoho koledzhu* [Components of the professional competence of the future elementary school teacher]. Retrieved from http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=969 [in Ukrainian]
- Kremen, V.H. (Eds.). (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of education]. K: Yurinkom Inter. 1010 s [in Ukrainian]
- Zhykhorska, O. (2015). *Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti profesiinoi kompetentnosti navchalno-dopomizhnoho personalu vyshchoho navchalnoho zakladu* [Criteria, indicators and levels of formed of professional competence of support staff of higher education institutions]. Retrieved from http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/zykhorska_o_criteria_indicators_and_levels_of_formed_of_professional_competence_of_support_staff_of_higher_education_institutions.pdf [in Ukrainian]
- Zinchenko, V.P., Kharlamenko, V.B. (2010). *Formuvannia proforiientatsiinoi kompetentnosti pedahoha: teoriia i praktyka* [Formation of professional orientation competence of the teacher: theory and practice]. Hlukhiv: RVV HNPУ імені ім. О. Dovzhenka. [in Ukrainian]
- Ponomarova, N.O. (2017). *Hotovnist vchytelia informatyky do proforiientatsiinoi roboty na IT-spetsialnosti yak pedahohichna problema* [The readiness of future teacher of informatics to career guidance on it-specialty as a

pedagogical problem]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia - Information technology and learning tools*, 3 (59), 168-178 [in Ukrainian]

Kharlamenko, V.B. (2014). *Diahnostyka sformovanosti proforiientatsiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia trudovoho navchannia* [Diagnostics of the development of career guidance competence of the future teacher of labor education]. Retrieved from http://visn_ped.gnpu.edu.ua/Visnik%2014.pdf [in Ukrainian]

Chumak, M.Ie. (2013). *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizyky do proforiientatsiinoi roboty z uchniamy zahalnoosvitnoi shkoly v umovakh profilizatsii navchannia* [Preparing future teachers of physics to professional work with pupils of secondary schools in profiling studies] Extended abstract of candidates thesis. Pereiaslav – Khmelnytskyi [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 06.09. 2018 р.

POLOGOVSKA Y.

National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF FUTURE GEOGRAPHY TEACHER CAREER GUIDANCE COMPETENCE IN PROFESSIONAL EDUCATION CONDITIONS

The article is devoted to the formation of career guidance competence issue of future geography teachers in professional education conditions. The structure of career guidance competence of the future experts is revealed. Based on the structure component analysis of the investigated competence are highlighted the motivational-value, cognitive, operational-active, emotional-volitional and evaluation-reflexive criteria. The indicators of career guidance competence development level of the studied professional category of specialists are revealed. It was established that the motivational-value criterion points to the level of motivation formation for professional and career guidance activities. The cognitive criterion characterizes the level of future geography teacher's assimilation with psychological and pedagogical, special and methodological career guidance knowledge which is necessary for the effective realization of main career guidance activities aspects. Operational-active criterion demonstrates the ability to solve typical and non-standard situations in career guidance activity through the personal and professional interpretation of professional knowledge (psychological and pedagogical, special and methodological career guidance). It demonstrates the implementation of professional functions (prognostic, diagnostic, organizational, communicative and reflexive) in the process of career guidance work. Emotional-volitional criterion is characterized by the professional-personal qualities formation that influences to the professional activity result and determines the teacher's individual style. The essence of the evaluative-reflexive criterion is demonstrated in the personal ability to control the results of personal activities and achievements.

The levels of professional competence development are defined. They are high, medium, low and initial. Initial level is characterized by the lack of career guidance skills, intuitive implementation of career guidance in the profile education. Pedagogical facts, phenomena, situations are perceived at the emotional level. We believe that low level is characterized by low motivation to professional activity and the lack of individual professional oriented skills (organization, planning, control). It is also characterized by template for the implementation of typical tasks. The medium level is characterized by ability of future geography teachers to demonstrate the sufficient gnostic, design, constructive, communicative and organizational skills and special skills for organizing the career guidance work in professional education. The reflection of personal career guidance work in the profile education conditions is developed. The high level is characterized by the demonstration of perfectly developed gnostic, design, constructive, communicative, androgenic and organizational skills and the skills for organizing career guidance work in professional education.

Key words: *career guidance competence, components of career guidance competence, diagnostics, criterion, indicator, level of formation*

Стаття надійшла до редакції 03.10. 2018 р.